

QUINS SÓN ELS MOTIUS QUE ET PORTEN A ESCRIURE ?

PRESENTACIÓ

Mariàngela Vilallonga

Quins són els motius que et mouen a escriure, a fer creació literària? En les pàgines d'un diari que glossaven la figura i l'obra de l'escriptor Alberto Moravia, amb motiu de la seva mort, recent, el periodista que signava recordava que el novel·lista no havia tingut fills i que sobre això havia afirmat en una ocasió: «Es tenen fills pel desig innat de ser immortals. Però jo la part d'aquesta immortalitat ja me l'he conquistada amb la meua literatura».

En aquests fulls ocre que avui, lector, tens a les mans, hem volgut donar a conèixer les respostes que un grup d'escriptors, poetes i narradors de terres gironines ens han fet arribar amablement a la pregunta que els vam formular: «Quins són els motius que et mouen a escriure, a fer creació literària?»

Un dels tòpics més freqüents en la literatura occidental, des dels seus inicis, a més del tòpic de la literatura com a entreteniment, és el de la literatura amb poder d'immortalitzar el seu autor. Ho escrivien els clàssics, sense cap tipus de pudor, i ho han anat repetint, segle rera segle, centenars d'escriptors.

Es tracta d'un tòpic més o en realitat la finalitat primària que persegueix l'escriptor és la de crear per a crear-se ell mateix en el futur, per a projectar-se després de la mort, per a assolir aquest desig d'immortalitat, innat en l'home?

Són l'art i la literatura la manera artificiosa, sofisticada i culta que ha triat l'home per a fer-se immortal?

La creació, literària o artística, és una simple

substitució de la manera natural que permet a l'home de perpetuar-se a través dels fills?

En el racó més profund (o no tant) de la seva ànima, el creador té consciència que crea per a sobreviure després de la mort física? Però no ho reconeix, o només ho reconeix quan s'amaga darrera del tòpic?

Ens ajudaran les respostes que segueixen a esbrinar alguna cosa més sobre l'acte de creació literària, o bé els seus autors s'hauran deixat portar pels llocs comuns literaris?

En tot cas, però, qui ens pot negar que darrera del tòpic no s'amaga la sinceritat?

«Hi ha camins en la vida», diu Milan Kundera en la darrera novel·la, titulada precisament La immortalitat, «que de bon principi ja enfronten l'home amb la immortalitat gran; aquests camins són insegurs i poc sòlids, però tanmateix innegablement possibles: es tracta dels camins dels artistes i dels homes d'estat». El camí fressat de la literatura és avui també, veladament o no, el que han triat els autors de les respostes que segueixen per a confegir la seva pròpia immortalitat.

En aquest número dels fulls, doncs, oferim no pas una reflexió d'un sol autor sobre un tema determinat, com és habitual, sinó una reflexió compartida per sis autors diferents amb uns mateixos interessos, en aquest cas literaris. És clar que la reflexió no ha estat conjunta sinó individual i intransferible, però els resultats són prou il·lustratius, i potser també parells.

Lector curiós, tu tens la darrera paraula.

Josep M.

Em demanen quaranta-cinc línies per explicar la meua relació amb la literatura, per reflexionar sobre el que uns quants imbècils anomenen «el fet d'escriure». Acceptar l'esclavitud que comporta aquesta proposta, diu molt poc a favor de la intel·ligència de qui signa, sobretot perquè es tracta de perdre el temps escrivint quaranta-cinc línies que facin explícit (tota una tautologia!) quina mena d'impuls m'obliga a escriure-les, quina mena d'impuls m'ha obligat i m'obligarà a omplir quaranta-cinc vegades quaranta-cinc línies com aquestes.

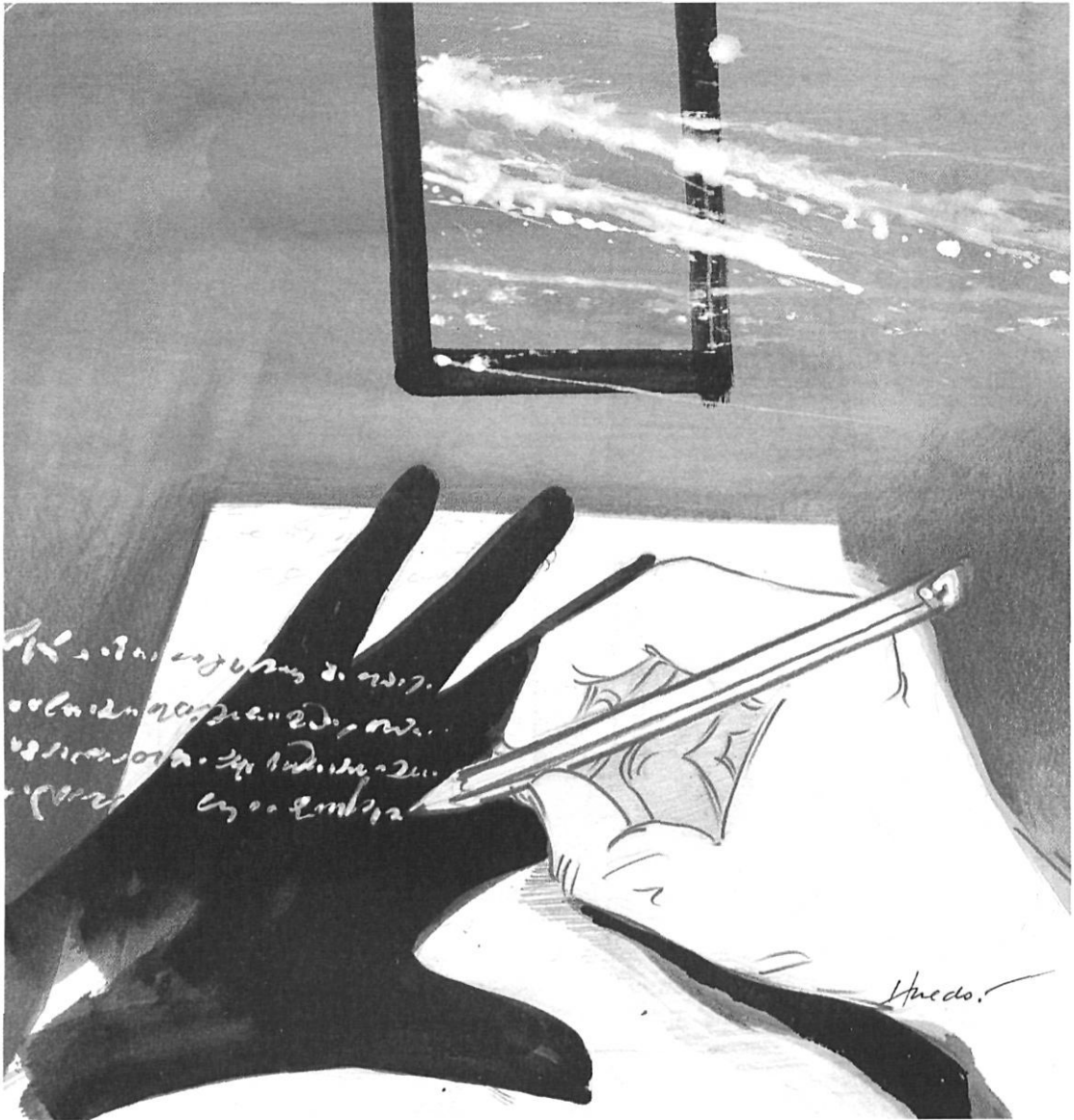
Perdre el temps. ¿No és cert que, si en tingués, em faria massa por tenir-ne? ¿Quina mena de profecia em fa suposar que me'n podria aprofitar? ¿És imprescindible

que algú es pensi que malaguanyar-lo és una idiotesa? Si ara no l'invertís en aquest text que estic escrivint —al mateix temps que intento mantenir encès un havà petit que em fa companyia— segurament el faria servir per descansar, per dormir. ¿Què em fa més feliç? ¿Dormir i relaxar-me o neguitejar-me davant el paper en blanc? ¿Qui fa anar el fuet que ens empeny a cercar el que, segons sembla, ens acosta més a la felicitat? D'altra banda, ¿no és cert, com deia Pla, que no ens atabala tant la virginitat de les quartilles com la por de no ser tan bons escriptors com ens pensàvem, de no tenir a l'abast els «mitjans d'expressió de què il·lusòriament pensàvem disposar»?

En una mena de novel·la de Peter Handke (en realitat un viatge d'un escriptor a l'avern dels seus propis impulsos, de les seves mancances), el traductor de l'obra del protagonista li explica que s'ha dedicat a la traducció precisament per allunyar el terror que tenia a ser l'únic traductor d'una veu interior que l'impel·lia a escriure. Traduint

Fonalleras

la veu d'un altre (que ja ha estat escoltada i reproduïda amb més o menys fidelitat), l'home foragita el fantasma i recupera la seguretat. Hi ha un altre problema, el de la perseverança. Al costat de la mandra. Sempre es tracta de recomençar, de tornar a enfrontar-se amb la derrota. La diferència entre el que sospitàvem (i només nosaltres coneixíem) i el crim que és a punt pel judici (tots els altres en són jutges) es calcula en magnituds còsmiques. ¿L'escriptor és aquell que té un llibre per escriure i no pas aquell que ja l'ha escrit? En aquest punt, ben a prop de les quaranta-cinc línies, he de reconèixer que no ho sé. Qui l'ha escrit sap que ha perdut. Qui l'ha d'escriure és un déu, però també un beneit. Els dies són curts, al mas, i alguna cosa s'ha de fer.

Salvador

i tens davant el gran perill
que l'ego surti de l'espill

i es cregui que és una gran cosa,
quan no és res més que una gran nosa.

Tantes respostes s'han sentit
emeses com un do de pit;

que hom ja no sap si és insolència,
o bé un insult per l'audiència.

M'ho han preguntat moltes vegades
en entrevistes esbravades,

i he dit (per dir) que res decent
no em mou a res. Dificilment

es pot respondre una pregunta
quan ni una musa no t'apunta,

¿Què em mou a escriure? Us ho diria
si no ho cregués pedanteria.

¿Què mou un sastre a fer vestits,
un fuster taules, o bé llits?

¿Què mou el drut a buscar dona,
i el capellà a pujar a la trona?

Oliva

¿Què fa que salti el ballari?
¿Què duu el borratxo a abraçar el vi?

¿És l'esperit que en té la dèria?
¿O és un impuls de la matèria?

¿Què hi fa, lector, si al capdavall
vivim tancats dintre el mirall?

Gabriel

Escriu Zambrano que les «clarianes del bosc són un centre on no sempre és possible d'entrar; des de la llinda pot contemplar-se i el fet que no aparegui qualsevol petja no ajuda a donar aquest pas. És un altre regne que l'ànima habita i guarda». I afegeix: «És la lliçó immediata de les clarianes del bosc: no cal anar-les a cercar, ni tampoc a cercar-hi res».

Aquestes paraules són les primeres que em vénen a la memòria quan intento respondre la pregunta «Per què escriuiu?», que m'han plantejat des de «Fulls de la Revista de Girona», semblantment com van fer els editors de la revista «Littérature» als joves escriptors francesos, setanta anys enrera.

Com deia, doncs, aquests judicis són els que em serveixen ara per començar d'enquadrar la resposta: ho confesso: no sé per què escriu poemes d'una manera habitual; ni per què, ja al començ de l'adolescència, vaig agafar paper i llapis, i no pas un llenç i uns pinzells, que fet i fet tenia més tocant a mà; i, encara menys, per què em perdia, àvid, amb aquests instruments, a la primavera, per les

mates vegetals de la meva aspra terra natal, per veure la flor prima i descriure, com Montale, «la pazienza del suo volo irrevocabile». No sé, doncs, quin és l'origen d'aquesta vocació pregona, ni què delejo, i, per tant, la pregunta se m'afigura com una clariana d'aquest bosc de què parla la deixeblla predilecta d'Ortega.

Sí, en canvi, que podria precisar què és tot allò que em preocupa i que no oblidó quan escric, i definir, ni que sigui sumàriament, els trets que caracteritzen el meu discurs poètic «els temes més recurrents, el llenguatge, les formalitats, l'origen d'un text...»

Diré, per exemple, que la meua poesia té com a subjecte l'experiència humana, i que és, doncs, un discurs de temàtica existencial. I que compon el teló de fons una mixtió de fragments de paisatges interiors i exteriors. I que és el poema que compta com a unitat ans que el vers. O que intento guardar sempre una distància tan raonable com puc amb la meua vida immediata, perquè tot i que hi neix l'acte poètic, el meu interès és transcendir-ne l'experiència i fer-la el més universal possible. I que, a voltes, no cal tractar d'aprehendre tan endins, perquè, a voltes, hi ha les claus en la pell de les coses, que és quan els textos m'esdevenen més descriptius. I que no em deixo escanyar per la mètrica necessària. O que el llenguatge so-

Planella

vint esdevé un instrument prodigiós que fa que com a escriptor intenti d'ajudar, vehement, a preservar. I que com Richards, sovint entenc la poesia com un mitjà de progrés biològic.

Diré, però, sobretot, que allò que em preocupa cada vegada més és saber cada vegada menys, quan tinc a les mans un llibre per publicar, quins lectors m'estic dirigint, perquè, parafrasejant Garcia Calvo del 73, llevat dels poetes, queden encara, no ja compradors de llibres de poemes, sinó vertaders consumidors de poesia? O és que la poseia mateixa no és una espècie d'anacronisme o d'imperitència en aquests moments? Perquè, enmig de la tecnificació de la vida, de l'augment salvatge del materialisme i de l'esvaïment dels «logos» humanistes; de la convivència mortal de necessitat de valors contradictoris; dels fonaments tan efimers i mòbils com inhumans que sostenen el viure i el sobreviure; què vénen a explicar els poetes? És això el que em pregunto sobretot quan, darrerament, em pregunten: per què escriuiu poesia?

Antoni

Em pregunten per què escric. No ho sé. Sóc d'aquells a qui la vida assalta, cada dos per tres, micròfon a mà, convertida en una senyoreta enquestadora davant la qual, generalment, un no sap ni contesta. Tot i això, però, aquesta pregunta no me l'ha feta mai. Escric i, per una raó semblant, m'agraden els ulls grossos o resulta que sóc del Barça, per exemple, o em repugna la crema de llet i he llegit més a gust Stendhal i Pla que Marinetti i Solzhenitzin. Els gustos te'ls trobes: ¿pots fer-hi res?

Hi ha escriptors molt aficionats a aquesta pregunta i a d'altres relacionades amb la cuina de l'ofici i, fins amb la roba íntima que hi gas-

ten. Tot això està molt bé. Proust va fer cèlebre un qüestionari que és una magnífica demostració de la facilitat que té el Kitsch (o l'hortera o el cursi, segons el cas) de filtrar-se per les fissures de les ànimes més exquisides. Els periodistes hi tenen una debilitat i organitzen ràtzies, de tant en tant: «¿què usen els escriptors, ordinador o estilogràfica, psicoanàlisi o bars de disseny?». La premsa rosa ho envaeix tot des de pràcticament sempre. Res a dir.

La literatura que un escriptor produeix es defensa sola o no es defensa. Hi ha explicacions que tenen justificació: Highsmith o Eliot, per dir-ne dos, han demostrat que es pot fer un llibre de cuina literària, personal, sense fer ni una concessió a l'exhibicionisme i, d'altra banda, Erasme i Montaigne, entre desenes de lúcids, han dedicat blasmes irrevocables contra la vanitat. Jo no puc sinó adherir-me a les inapel·lables sentències de tota aquesta gent: les vergonyes dels literats (incloses naturalment les meves si ara les feia públiques) només tenen sentit com a fusta per ser cremada a la llar dels satírics.

D'altra banda, tinc una pregunta a contestar que no puc obviar per més que divagui. Què diré? Que escriure és una manera de no viure (de manera que aquest tòpic

Puigverd

accentuï la meva imatge de tipus pessimista)? Podria dir, com vaig fer en una entrevista, que escriure és una febre obsessiva com ara assassinar a sang freda o col·leccionar rareses. No ho sé. Diré, només, que no trobo més important escriure que jugar a la botifarra i que el meu problema, en aquest cas, seria que no sé jugar a la botifarra. De fet, i perdonin, a mi m'ha passat com al fill de Confuci: va escalar una muntanya i va trobar petit el seu país; va escalar la gran muntanya i va trobar que tot al món era insignificant sota el cel. I va arribar a la conclusió que qui ha vist l'oceà troba petit el mar i que qui ha llegit els grans ha de ser sever amb les paraules.

M. Mercè

però potser, ho reconec, poc cooperadors i elegants. O sigui que m'esforço —el paper ple de començaments ratllats és a sobre la taula i em mira i m'amenaça de fer tard i de no complir el termini que he promès que respectaria per entregar l'escrit— i intento ordenar unes quantes idees:

Primera.- La creació, tot tipus de creació, ve sempre de la infelicitat, de la carència, de la falta de goig: certament, exultant, plena, satisfeta, no he escrit mai res, en canvi les mancances —d'amor, de projectes, d'il·lusió— i les frustracions m'han portat a explicar, primer, visceralment, la pròpia pena i després, més en fred, a inventar històries, a crear. Fins que l'escriure esdevé un ofici i ja no cal buscar, al darrera de cada obra impresa una derrota, un fracàs, un dolor, sinó, en general, la manera particular de l'autora de verbalitzar els símptomes neuròtics que tots patim en més o menys mesura i així poder controlar-los o fer que s'esvaneixin del tot.

Segona.- A la pràctica, la meva realitat domèstica és que escric per no avorrir-me. El tedi, l'avorriments, és, en petites dosis, un luxe que sempre he associat al granejar econòmic, però un excés d'avorriments és frustant, fomenta depressions, l'autocompassió, et fa treure de mare problemes quotidians i és, en definitiva, embrutidor i estèril.

Roca

Tercera.- És obvi, a més, que bé cal fer alguna cosa, en aquesta vida i res —ni despatxar en una botiga, ni treballar en una oficina, ni portar diligentment la casa, ni fer classes— no m'ha semblat tan apassionant ni m'ha omplert tant de goig com explicar històries, imaginar, inventar escenes i personatges, manar, en definitiva.

Això és tot: és poc i és molt alhora. Se m'acut però una última raó per què escric, que em sembla la primera: mai no em sento tan lliure com quan escric, absolutament no condicionada per res ni per ningú, individual, diferent. I a més, i sobretot, m'estimo i em valoro quan escric més que quan faig qualsevol altra cosa.

Em demanen que ompli dos fulls —exactament cinquanta-quatre línies— parlant dels motius que m'impel·leixen a escriure. No és la primera vegada que em pregunten una cosa semblant —sé que tampoc no serà pas l'última—, per bé que normalment ho fan a sota d'enunciats més humils —«per què escrius», o bé «com és que et dediques a escriure»—. Sempre, però, em produeix el mateix malestar, la mateixa sensació de ser agafada per sorpresa, de quedar-se'm sobtadament la ment en blanc. Hauria de ser, per a tranquil·litat meva, absolutament noble i dir la veritat: no sé per què escric, no ho sé gaire, no ho sé explicar. La ignorància i el dubte serien sincers

J.N.

Jo: Au, comença. Ja m'agradarà veure què t'empesques.

Ego: Aquesta és la pregunta: per què escric? No és gens fàcil de respondre. He reflexionat sovint sobre aquesta qüestió i...

Jo: Mentida.

Ego: Com?

Jo: Que no t'ho havies plantejat mai.

Ego: Tens molta barra, Jo. Saps perfectament que la creació poètica és una de les inquietuds centrals dels meus poemes. Què rius?

Jo: Em fas gràcia. Sigui com sigui, mai t'havies plantejat ni aquest tema amb la intenció de donar una resposta sincera.

Ego: Insinues que...?

Jo: Cada poema és una cortina de fum, una màscara feta amb mots. Has dedicat molts versos a això que en dius «creació». Què en resulta? Res que tingui relació amb la veritat. Paraules, paraules, paraules.

Ego: No són només paraules. I no només poemes. El protagonista d'una de les meves narracions afirma literalment: «Escric per existir». Et semblarà estrany, però jo m'hi identifico. Entén-me: agafant la creació literària com a forma de fixació i supervivència. Una arma contra l'horror del no res.

Jo: Puaffff...

Ego: Què en quedarà, de tu? Un grapat de pols. Res més, m'entens?

Jo: I de tu? Un grapat de literatura. Segurament, de la literatura.

Ego: Això ho dius tu.

Jo: Quina presumpció! Com pots arribar a pensar que les coses que escrius interessaran mai a ningú? Deu ser per això que escrius, per vanitat.

Ego: Tant me fa el que pensis. (Pausa). I si et digués que també escric pel pur plaer d'escriure?

Jo: Em cargolaria de riure. Et conec perfectament, i sé que, en el fons, escriure és una tortura per a tu. Ara mateix t'ho estàs passant fatal, reconeix-ho.

Ego: Però un cop acabat l'escrit...

Jo: Res. Només sentiràs el plaer de saber que s'ha acabat la tortura. Busca una altra resposta.

Ego: Què me'n dius de la voluntat de transmetre una concepció del món, la meva visió de la realitat?

Jo: No diguis disbarats. Tens

Santaeulàlia

sort que no et sent ningú més.

Ego: Molt bé. Doncs explica-m'ho tu.

Jo: Què?

Ego: Per què escric.

Jo: O sigui que ets incapaç de trobar la veritat. O de confessar-la. Potser és per això que escrius: per mentir. (Pausa) Suposant que...

Ego: Que què?

Jo: Que no escriguis per un simple impuls d'emulació. I ho dic perquè en aquest mateix escrit estàs imitant descaradament un escriptor.

Ego: Quin, si ets tan savi?

Jo: El mateix que ahir vas estar llegint fins a les dues. Jo també hi era. Jo era el que m'estava morint de son, te'n recordes?

Ego: Ets detestable.

Jo: No et sulfuris, Ego. La veritat és que, igual que tu, no sé per què escrius. Ni em fa cap falta, creu-me. Plega.